

«12»
Мектеп директору

Доолотбеков А.Д

2022-жыл

Мурзабек Балбаков атындагы орто мектебинин билим берүүчү мектебинин акыркы 5 жыл ичиндеги окуу процессинин мониторинг-анализи боюнча маалыматы.

Мурзабек Балбаков атындагы орто мектебинде 2022-2023-окуу жылында 109 окуучу 1 сменде билим алып жатышат. Окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлөт. Баардыгы 11 класс комплект. Жаш муундарга жеткиликтүү билим берүүдө 23 мугалим эмгектенип алардын ичинен 12 мугалим жогорку билимдүү, 6 мугалим орто кесип, 2 мугалим бакалабр, 3 мугалим магистр.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү министрлиги тарабынан бекитилген окуу пландын негизинде мектептин окуу планы түзүлүп, иш аткарылып жатат.

2022-2023-окуу жылынын окуу планы:

1-4-класс базистик вариант

5-9-класс базистик вариант

10-11-класс базистик вариант

Мектептеги билим берүү программаларынын мазмуну Кыргыз Республикасында жалпы мамлекеттик билим берүү стандарттарына ылайык келет. Базистик окуу планын негизинде сабактардын жүтүртмөсү түзүлгөн.

Окутуу: 1 сменде 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-класстар, саат 8:00-13:05 чейин.

2022-2023-окуу жылынын базистик окуу планындагы түшүндүрмө катынын негизинде окуучулардын эс алуу каникулунун графиги коюлган. Каникулдардын узактыгынын мөөнөтү төмөнкү тартипте белгиленген: күзгү каникул 7 күн, 2022-жылдын 7-ноябрында башталат; кышкы 12 күн 2022-жылдын 30-декабрынан 2023-жылдын 10-январына чейин, сабак 11-январында башталат; жазгы – 9 күн, 2023-жылдын 20-мартынан 29-мартына чейин, сабак 2023-жылдын 30-мартында башталат.

Мектеп билим берүү программаларынын өз максаттарына жетүүсүн жана окуучулардын билим деңгээлин жогорулатуу үчүн мониторингдер жүргүзүлүп, бааланып турат. Мектептеги окуучулардын билим сапатын текшерүү чейрек сайын өтүлөт.

Мектептеги билим берүү программаларын иштеп чыгууга, бекитүүгө мониторингдөөгө жана мезгили менен баалоонун чен өлчөмдөрү коюлган:

Мектептин миссиясы менен дал келген жана мамлекеттик билим берүү стандарттарынын талабына ылайык максаттары коюлган Стандартка ылайык окуу жүктөмөрү түзүлгөн. Мониторинг жүргүзүү (жетишүү катышуу, билимин баалоо) мониторингдердин жана баалоонун жыйынтыктарын бардык кызыктар тараптар менен бирге талдап талкууланат.

Жалпы билим берүүчү класстарда өздөштүрүүсү жана жетишүүсү начар балдар менен жекече иш жүргүзүлөт. Билим берүү мыйзамдарын аткарууда “Окутуунун инновациялык ыкмаларын пайдалануу менен окуучулардын билим деңгээлин көтөрүү” деген проблеманын негизинде мектеп иш алып барат.

Мектепте окуу-тарбия процессине ички көзөмөл жакшы жолго коюлган. Жылдык пландын негизинде директордук текшерүү иштер, билим сапатын текшерүүчү тестирилөөлөр, башталгыч класстардын окуучуларынын билим сапатын текшерүүчү тестирилөөлөр, башталгыч класстардын окуучуларынын билим сапатын, окуу техникасын текшерүү системалуу түрдө өткөрүлүп, анын жыйынтыгы мониторинг аркылуу ар бир чейрек сайын чыгарылат. Чыгарылган жыйынтык боюнча ийгилик кемчиликтер директордун алдындагы жыйналышта, педогогикалык кенеште талкууланат.

2021-2022-окуу жылында мектепте 1\64 окуучу (11-класс комплект) билим тарбия алып, төмөндөгүдөй баскычтарга камтылган:

№	Баскычтар	Класстар	Класстардын саны	Окуучулардын саны
1	1 баскыч	1-4-класстар	4	43
2	2 баскыч	5-9-класстар	5	45
3	3 баскыч	10-11-класстар	2	20

Мектептеги окуу-тарбиялоо процессин жөнгө салуучу төмөндөгү негизги укуктук нормативдик документтер бар (устав, локалдык актылар, жылдык план, штаттык расписание)

Шартуу түрдө локалдык актылар төмөндөгүдөй группаларга бөлүнөт:

- Башкаруу органдары жөнүндө, коомдук-профессионалдык бирикмелер жөнүндө жоболор (пед. кеңеш жөнүндө жобо, ички көзөмөлдөө, метод бирикмелер, тартип комиссиясы, окуучулардын өзүн-өзү башкаруусу, педагогикалык консилиум).
- Структуралык бөлүктөрдүн ишмердүүлүгүн жөнгө салуучу жоболор (китепкана).
- Окуу тарбиялоо процессинин катышуучуларынын укуктарын жөнгө салуучу актылар (келишимдер, ата-энелер комитети жөнүндө жобо, ички эмгек эрежелери кызматтык инструкциялар, окуучулардын эрежелери).
- Массалык иш-чаралар, конкурстар жөнүндө, окуучулардын илимий коому, дежурстволор жөнүндө).

2017-2018-окуу жылынан тартып -2021-2022-окуу жылдарынын билим сапатынын салыштырмалуу мониторинги.

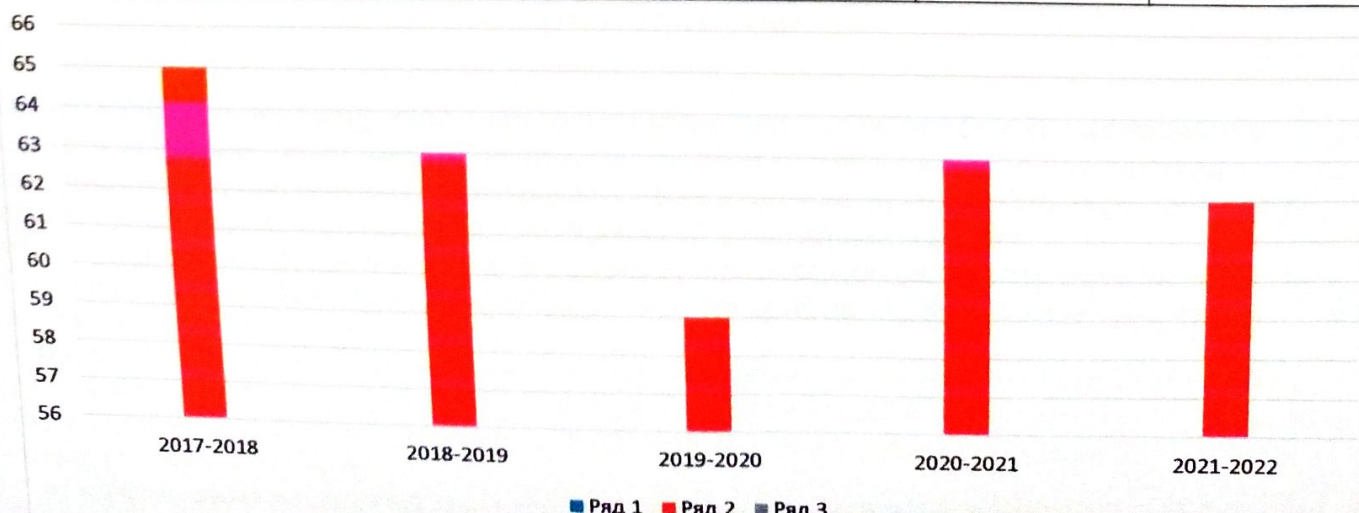
Итикул Молдобаев атындагы жалпы орто билим берүү мектеби билим берүү мыйзамына, Кыргыз Республикасында билим берүүнү каржылоонун орто мөөнөттүү стратегиясы жана мектептин уставынын негизине ылайык жакшы иштейт.

“Окуутуну, тарбия берүүнү жакшыртуу” планынын милдеттерине жараша кезектеги мониторинги жана мектептин ишмердүүлүгүнүн төмөнкү аспектилери негизделген.

1. Окуу планын аткаруу.
2. Окуучулардын жетишкендиктери.
3. Үйрөтүү, тарбия берүү жана окутуу.
4. Ресурстар.
5. ОТЖПны башкаруу жана ишке ашыруу.

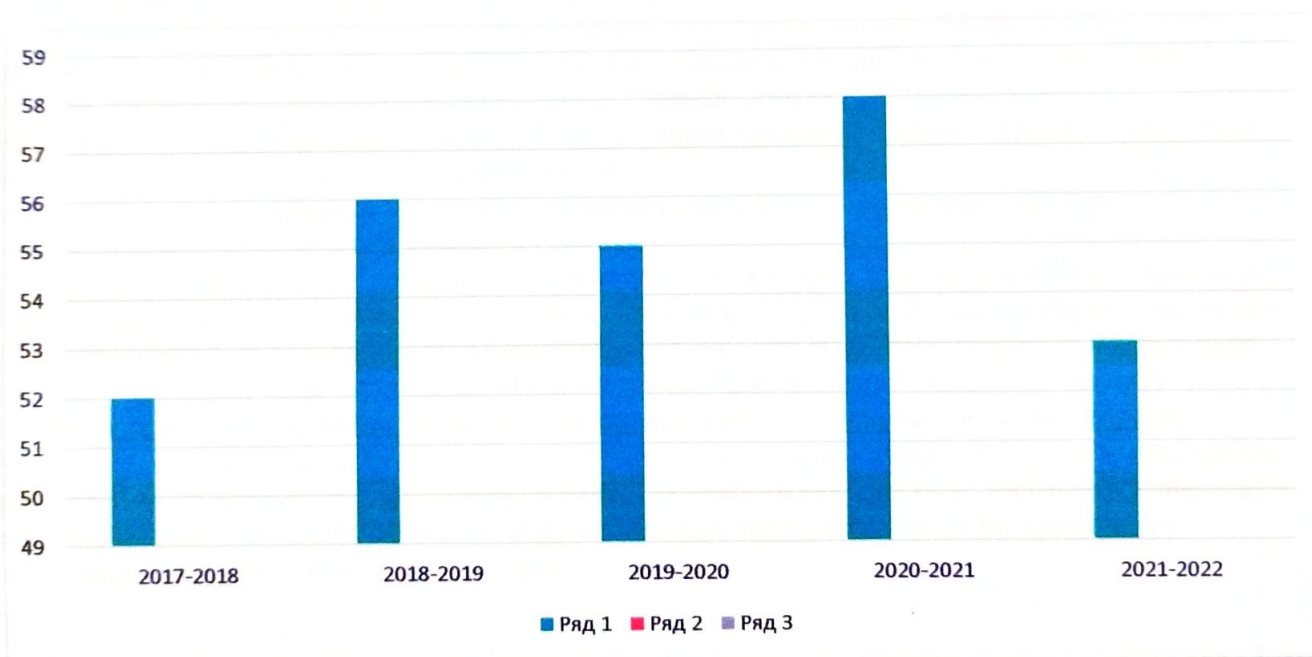
Мурзабек Балбаков атындагы жалпы орто билим берүүчү мектебинин 2017-2018-окуу жылынан тартып – 2021-2022-окуу жылдарынын предмет аралык графикалык отчету төмөндөгүдөй сүрөттөлдү.

Предметтердин аталыштары	2017-2018-окуу жылы	2018-2019-окуу жылы	2019-2020-окуу жылы	2020-2021-окуу жылы	2021-2022-окуу жылы
Кыргыз тили	72%	80%	63%	77%	72%
Кыргыз адабияты	81%	80%	75%	77%	78%
Орус тили	58%	53%	63%	66%	52%
Математика	44%	56%	48%	42%	38%
Чет тил	66%	51%	42%	58%	68%
География	78%	69%	54%	71%	78%
Биология	89%	68%	79%	69%	72%
Химия	44%	39%	46%	54%	42%
Физика	55%	48%	48%	56%	57%
Информатика	80%	81%	77%	71%	86%
Тарых	51%	66%	53%	52%	42%
Билим сапаты	65%	63%	59%	63%	62%

	2017-2018- окуу жылы	2018-2019- окуу жылы	2019-2020- окуу жылы	2020-2021- окуу жылы	2021-2022- окуу жылы
1-4-класстардын билим сапаты	43%	70%	67%	65%	46%
5-9-класстардын билим сапаты	61%	55%	51%	55%	65%
10-11- класстардын билим сапаты	43%	40%	47%	48%	45%
Окуучулардын жалпы саны	110	108	108	111	108
Ударниктердин саны	40	35	35	38	35
Отличниктердин саны	12	20	17	19	18
Кыздар	52	50	52	57	55
Эркектер	58	58	56	46	53
Жалпы билим сапаты	52%	56%	55%	58%	53%

Мектеп КРнын Билим берүү жана илим министрлиги сапаттуу билим берүүгө жеткиликтүү кеңейтүү, окуу жана билим берүүчү технологияларынын мазмунун жаңыртуу, ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугун жогорулатуу максатын койгон 2020 билим берүүнүн өнүгүү стратегиясын жана КРнын өкмөтүнүн 2016-жылдын 15-ноябрындагы 590-токтомуна, Республиканын мектептик билим берүү системасына предметтик стандарттарды баскычтуу киргизүү боюнча иш –чаралардын планына ылайык милдеттердин максаттардын негизинде иш алып барууда.

Мектеп негизги компетенттүүлүктөрдүн тизмесин сабактарга колдонуу менен аларга жетүүнүн деңгээлин, билим берүү тутумунун деңгээлинде мектептин класстын жана айрым окуучулардын билиминин натыйжаларына баа берүү менен билим берүүдөгү уюштурууга жана методикалык өзгөрүүлөрдү киргизе алды.

Педагогикалык кадрлар предмети боюнча окуучунун курактык өзгөчөлүгүнө ылайык илимий жана практикалык негиздерди түзө алды. Компетенттүүлүктүн негизинде окуучу мугалим маек

жа билүүнү баарлашууну маңыздуу компромиттерди издеп табууга жана окуучулардын өзү дынчалуулугун демилгелүүлүгүн, окуу ишмердигине иштей билүү жөндөмүн өнүктүрүү жана боомго аралашуусуна маанилүү натыйжаларды бере алды десек болот.

Мугалимдер предмети боюнча окутуунун оптималдуу варианттарын жана интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен сабак берүүнүн сапаты жакшы деңгээлге көтөрүлдү. Сабактагы мультимедиялык каражаттардын кеңири колдонуусу учурдагы заманбап талаптар менен шайкеш келип окуучулардын сабакка болгон кызыгуулары артты. Мугалим ар бир сабактын планына максаттарды так коюп, сабак күтүлүүчү натыйжаны так берип, сабактын структурасын туура коюп, сабактын этаптарында компетентүүлүктөр аныкталып, баалоонун түрлөрү, кайтарып байланыш өндүү түшүнүктөр менен сабактын өзөктүү маанилүүлүгүн аныкташты. Окутуунун негизги компетентүүлүктөрүн колдонуу бтлим берүү процессинин түзүмүн мазмунун уюштурулушун толугу менен өзгөртүү. Сабакта биринчи кезекте окуучунун кызыкчылыгы, шыгы жана жөндөмдүүлүгү эске алынып предметтик компетентүүлүккө ээ болуу менен окуучулардын билим алуудагы жетишкендиктердин топтому түзүлдү. Мугалимдер сахна, сабак аукцион сабак, жарыш сабак, саякат сабак, талкуу сабак, диспут сабак, пресс конференция, сабак мозаика, топтордо иштөө, сабак лекция, диспут, тегерек стол, дебат ж.б предметтер боюнча сабактын формалары ар түрдүүлүккө ээ болду. Окуучулардын сабакка болгон кызыгуусун арттыруу максатында, билим багытында кароосынактар, мелдештер, интеллектуалдык таймаштар күч алды. Айта кетсек окуучулар арасында өтүлүүчү “Акыл ордо”, “Манас таануу” интеллектуалдык, “математикалык “таймаштары уюштурулган. Мектепте акы төлөнүүчү жана предметтик ийримдер иштейт. Мектепте акы төлөнүүчү ийримдер: 1) дене тарбия сабагы боюнча “Шайыр шамдагайлар” ийрими ;бул ийримде “Мектеп лигасы” боюнча балдар командасы “Футбол” жана кыздар командасы “Волейбол” ишке кирилип, алып барылат. 2) Биология сабагы боюнча “Жаш биолог” ийрими иш алып барат. 3) Информатика сабагы боюнча “Акылдуулар” ийрими иш алып барат.

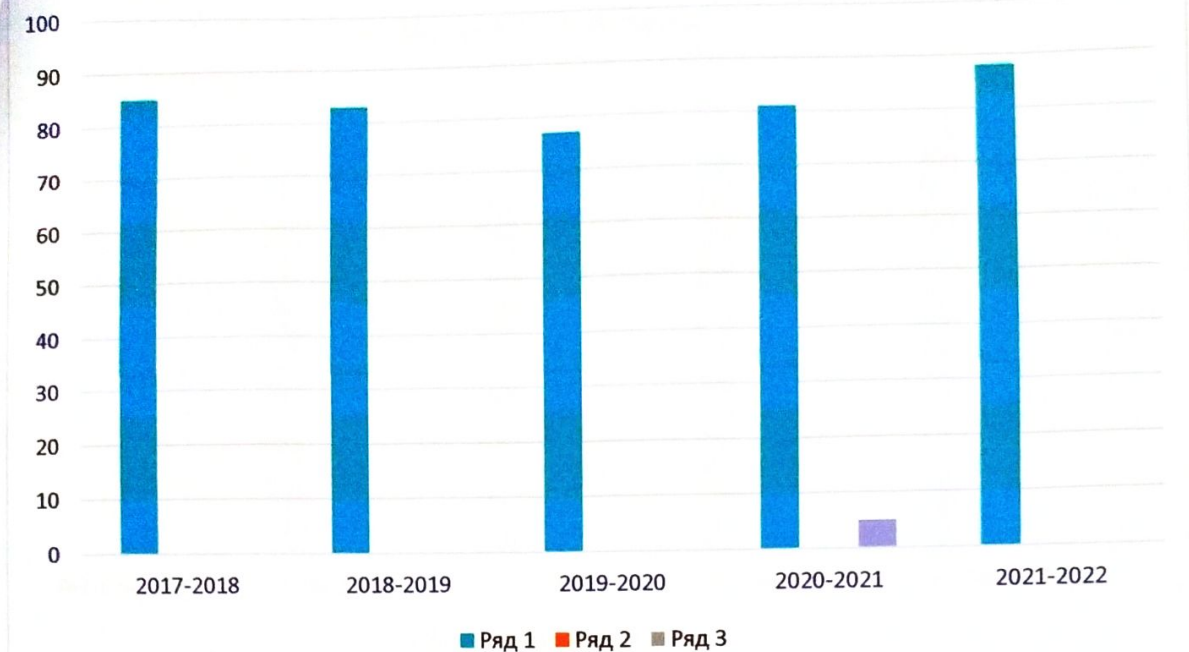
Ал эми предметтик ийримдер: Кыргыз адабияты предмети боюнча “Манас таануу”, математика предмети боюнча “Пифагор”, англис тили предмети боюнча “Useful”, информатика предмети боюнча “WINDOWS” физика предмети боюнча “Эврика”, химия предмети боюнча “Chimstre”, география предмети боюнча “Глобус”, тарых предмети боюнча “Кылым”, орус тили предмети боюнча “Лексикон” иш алып барышат.

Мектептеги окуучулардын билим сапатын текшерүүдөгү 5-жылдык предмет аралык салыштырмалуу мониторинги төмөндөгүдөй.

Кыргыз тили жана адабияты сабагынын берилиш абалы :Кыргыз тили жана адабияты сабагынан 1-4-класстарына башталгыч класстарынын мугалимдери өздөрү берет. Ал эми жогорку класста эки мугалим эмгектенет Рыскулбекова Медина жана Болот уулу Нарынбек. Мектепте кыргыз тили сабагынын өтүлүшү жөнгө салынган. Мугалимдер жогорку билимдүү жана атайын орто билимдүү Кыргыз тили жана адабияты сабактарында көбүн эсе кыргыз тилинин активдүү формаларын колдонуп өтүүгө аракет кылат. Мектепте ар кандай сынактарды, кечелерди, көркөм окууга арналган кечелерди уюштурушат. Кыргыз тилинен окуучулар НЦТ тестирлөөсүнөн жакшы көрсөткүчтөргө ээ болушат. Сабактар азыркы замандын талабына ылайык интерактивдүү методдордун жардамы менен өтүлүп турат.

Мугалимдердин аты жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Рыскулбекова Медина	81%	77%	78%	83%	86%
Болот уулу Нарынбек	89%	88%	-	78%	89%
Макеева Самара	-	-	75%	-	-
Рыспаева Медина					
Агыбаева Аида					
Билим сапаты	85%	83%	77%	81%	88%

Математика сабагынын берилиш абалы:

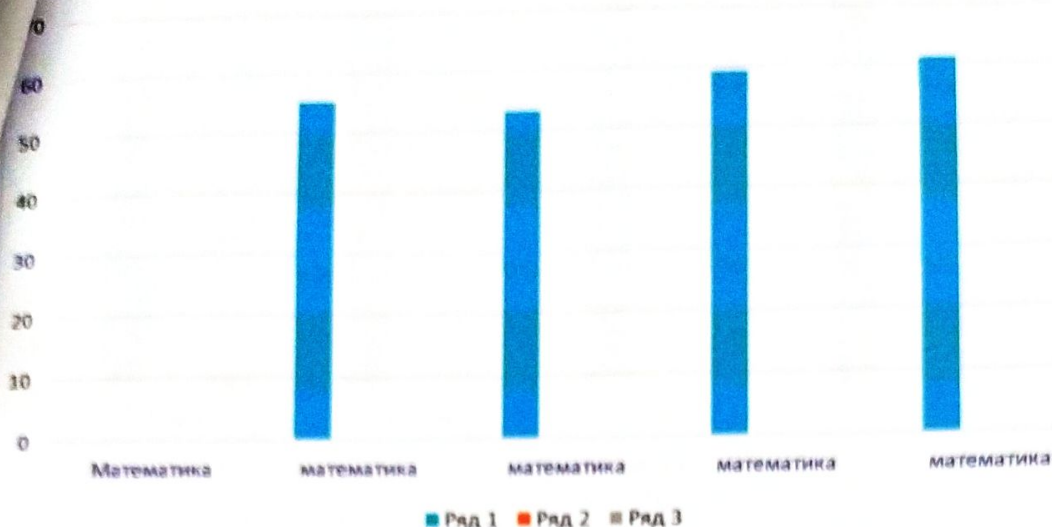
Математика сабагынан 1-4-класстарына башталгыч класстарынын мугалимдери өздөрү берет. Ал эми жогорку класста эки мугалим эмгектенет. Математика мугалимдери Токолова Чынара жана Кенеева Жаннур, Смайылбекова Гүлайым, Аскарлова Кундуз, Агыбаева Аида, Рыспаева Медина, Токолова Чынара техниканы жакшы өздөштүргөндүктөн жаңы технологияны колдонуп ар түрдүү ачык сабактарды көп өткөрөт. Келечекте жакшы, мыкты, алдыңкы мугалимдердин бири болуп, мамлекетибиздин билим берүү чөйрөсүндө эмгеги зор болуп, жакшы салым кошот деп ишенебиз. Токолова Чынара мектепте математика сабагынан 7-10-11-класстарга, Кенеева Жаннура 5-6-8-9-класстарга сабак беришет жана мектепте көп жылдан бери эмгектенип келишет. Сабакты беришет жана көп жылдан бери окуучуларды олимпиадага даярдап келе жатышат.

Ал эми башталгыч класстарда математика сабагынын берилиш абалы жакшы, сабакты өздөштүрүүсү жай балдар менен мугалимдер өз алдынча иштешип аяр мамиледеги балдар менен тыгыз байланышта болушуп, класстын билим сапатын жакшыртуунун үстүндө тынымсыз иштерди жүргүзүп турушат.

Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Кенеева Жаннура	49%	51%	44%	40%	51%
Токолова Чынар	50%	48%	47%	50%	52%
Мамытова Бейшегүл	-	-	66%	68%	76%
Смайылбекова Гүлайым	61%	65%	-	-	51%
Агыбаева Аида	47%	55%	53%	-	-
Рыспаева Медина	65%	-	-	76%%	76%
Жалпы:	54.4%	55%	53%	59%	61%

Название диаграммы

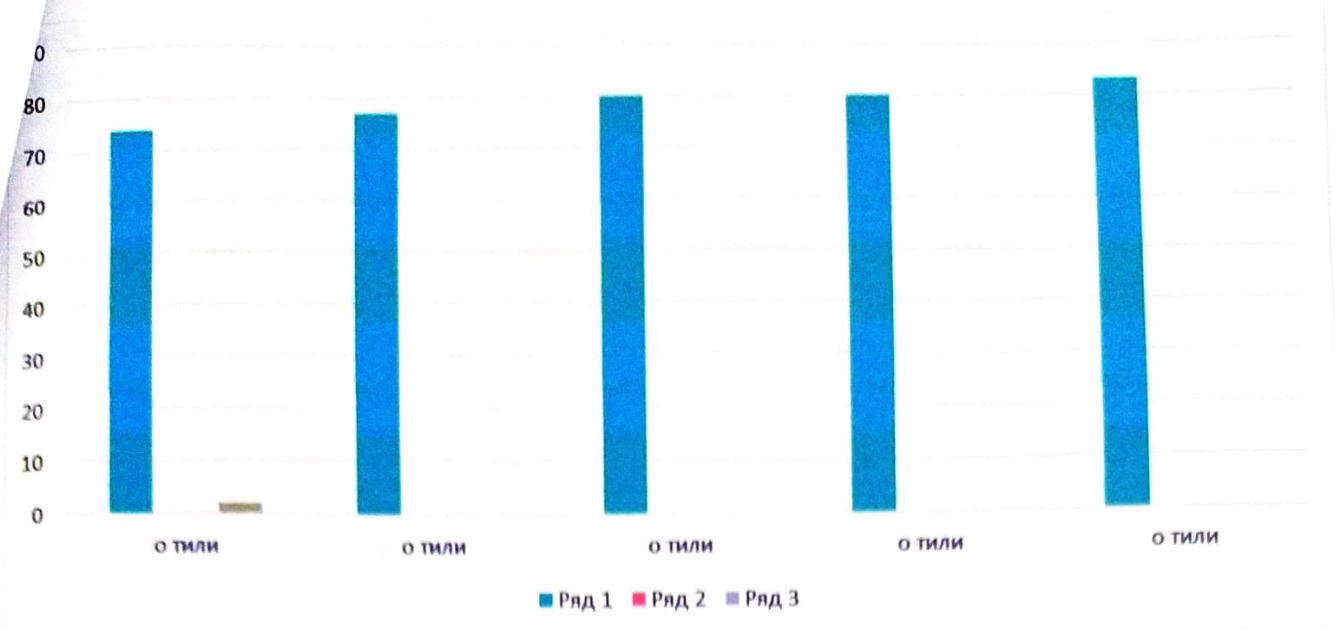

Орус тили жана адабияты сабагынын берилиш абалы:

Орус тили жана адабияты сабагынан эки мугалим эмгектенип келет. Алар Сагынбекова Самара, Мусабеева Мээрим. Бул мугалимдер сабактарды дайыма көрсөтмөлүү өтүшөт. Кыргыз мектеп болгондуктан окуучуларды орус тилинде сүйлөөсүн талап кылышат, окуучулар сабакка кызыгуу менен катышышат. Азыркы замандын талабына ылайык сабактарды ар кандай сайттардан, тестерди жана платформаларды колдонуу менен өтүшөт.

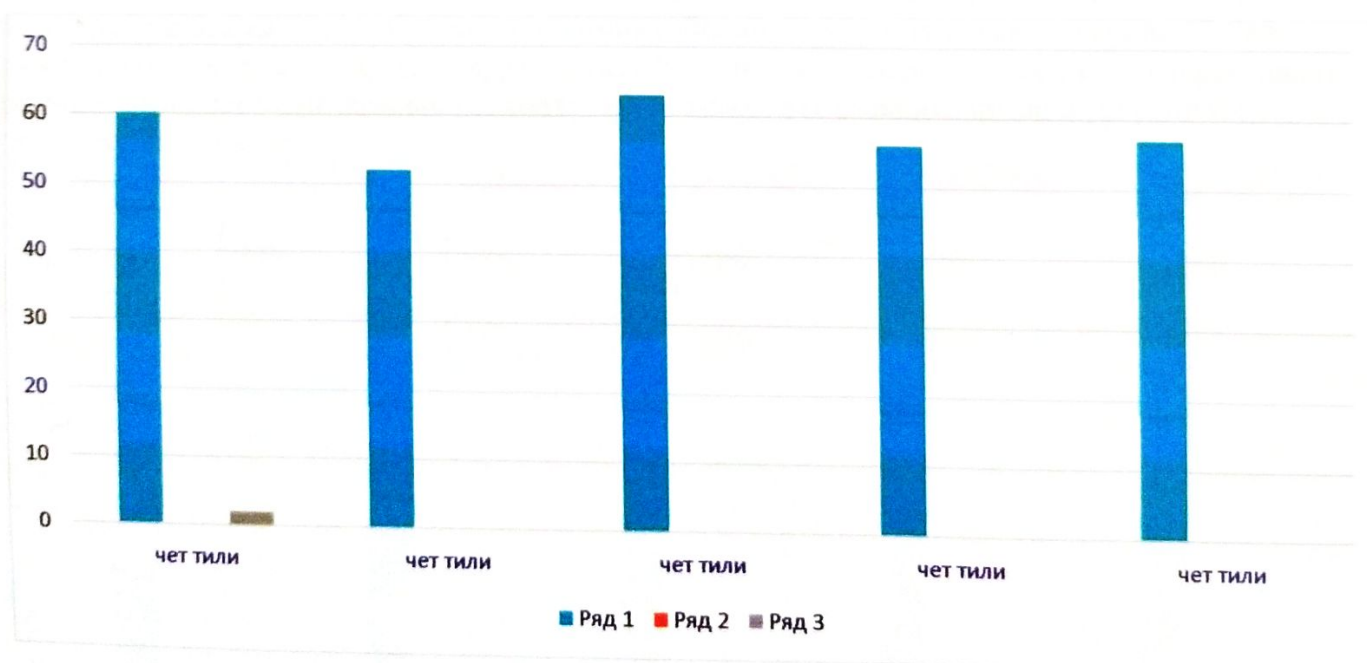
Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Мусабеева Мээрим	68%	78%	80%	79%	84%
Сагынбекова Самара	70%	76%	79%	81%	82%
Абдрахманова Гүлайым	85%	78%			
Жалпы:	74%	77%	80%	80%	83%

Чет тил(англис тили)сабагынын берилиш абалы: Англис тили сабагынан 3-11-класстарга Ашымова Кымбат сабак берет. Англис тили сабагында интерактивдүү усулдарды колдонуу менен сабак өтөт. Окуучулар сабагында активдүү катышып, англис тилин өздөштүрүүгө аракет жасашат. Мугалим сабакта көрсөтмө куралдарды кенен колдонот. Окуучуларга кызыктуу сабактарды өтөт. Четтил сабагынан кошумча иштерди алып барат. Ар кандайсырттан келген конкурс, иш-чараларга окуучуларды активдүү катыштырып орундарга ээ болуп келишет.

Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Ашымова Кымбат	60%	52%	63%	56%	57%
Жалпы:	60%	52%	63%	56%	57%

Физика сабагынын берилиш абалы:

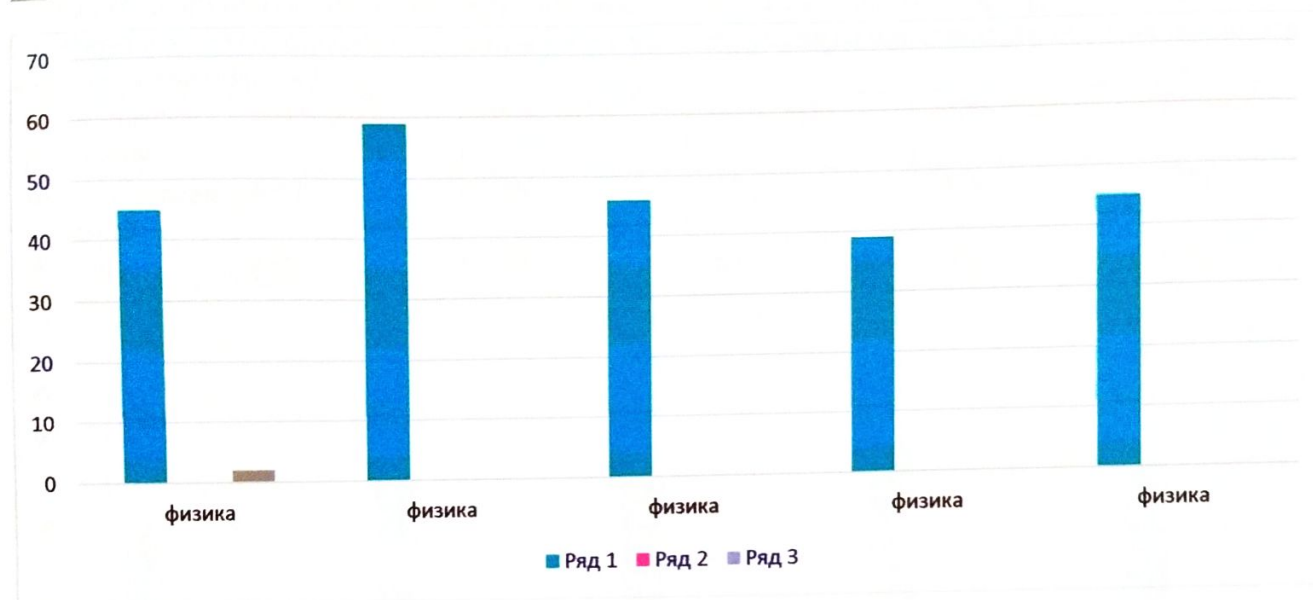
Мектепте физика сабагынан Касмалиева Назгүл сабак берет. Мугалим окуучуларга сабак өтүүдө интерактивдүү методдорду колдонот. Окуучуларга теориялык жактан берген сабактарына практикалык жактан түшүндүрмө берет. Сабагында салттуу усулдарды колдонуу менен да

өтөт. Окуучуларга кызыктуу болуусу үчүн интерактивдүү тактадан интернет булактарын колдонуу менен практикалык сабактарын көрсөтөт. Мугалим аракетчил жана чыгармачыл.

2022-2023-окуу жылында “Биз 21-кылымдын интеллектуалдарыбыз” эл аралык жаштар сынагында окуучулары 3-орунду камсыз кылышты.

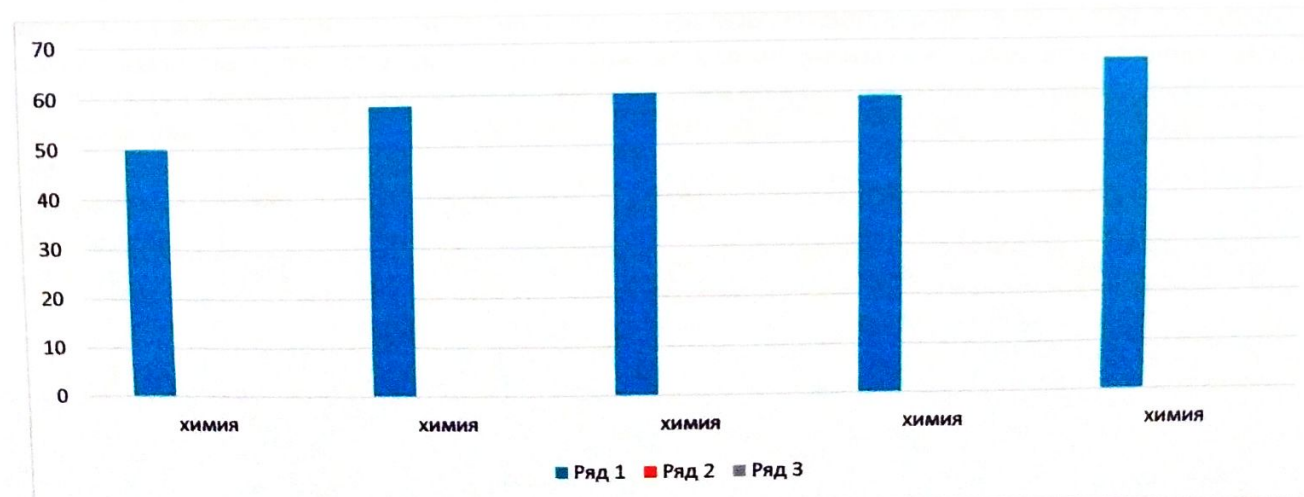
Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Касмалиева Назгүл	45%	59%	46%	39%	45%
Жалпы:	45%	59%	46%	39%	45%

Химия сабагынын берилиш абалы:

Химия сабагынан Жапарова Махабат сабак берет. Химия сабагынан лабораториялык кабинет жок болгондугуна байланыштуу мугалимдин химия сабагын өтүүсү татаалдыкты жаратат. Себеби лабораториялык каражаттар жана куралдар аз. Мугалим кырдаалдан чыгыш үчүн интерактивдүү тактадан интернет булактарынан колдонуу менен химиялык реакциялардын жүргүзүлүшүн окуучуларга көргөзөт.

Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Жапарова Махабат	50%	58%	60%	59%	66%
Жалпы:	50%	58%	60%	59%	66%

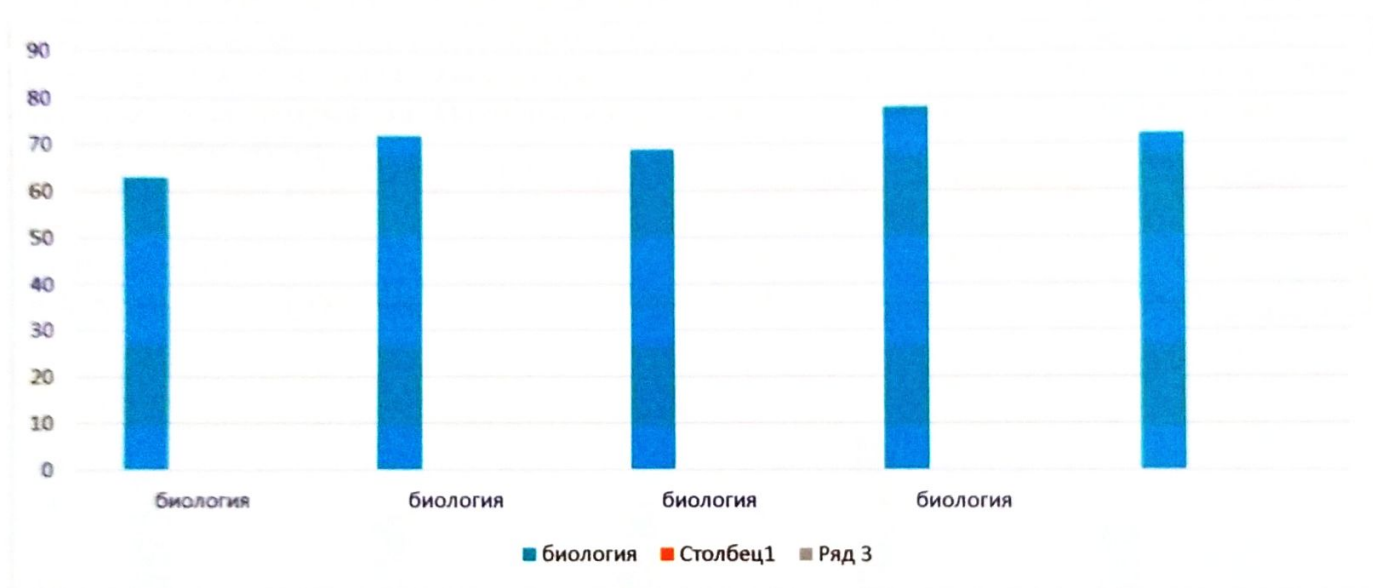

Биология сабагынын берилиш абалы;

Биология сабагынан Мамбеталиева Анаркүл сабак берет. Сабагында ар кандай усулдарды, ыкмаларды колдонуу менен бирге окуучулардын биология сабагына болгон кызыгуусун артырууда интерактивдуу тактаны Билим ТВ каналындагы ар түрдүү ыкмаларды колдонуп өтөт. Өз предметин эң мыкты билет жана окуучулары олимпиадага облуска чейин барып көрсөткүч көрсөтүп жүрөт

Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Мамбеталиева Анаркүл	63%	72%	69%	78%	72%
Жалпы:	63%	72%	69%	78%	72%

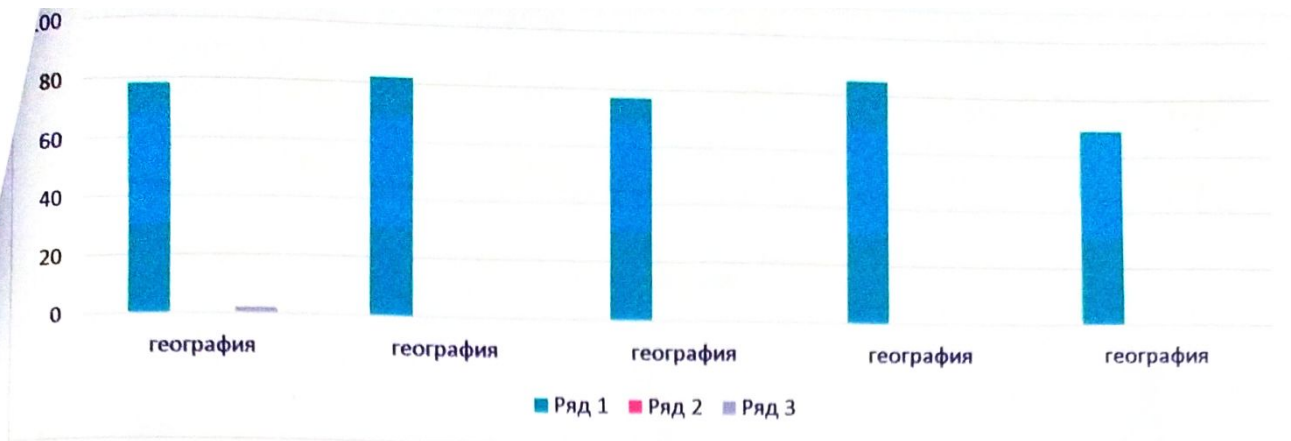

География сабагынын берилишабалы:

География сабагынан Байшериева Гүлбарчын сабак берет. Жаш мугалим боло да аракетчил. География сабагын чыгармачылык менен аракеттенип, изденуу менен өтөт. Ар дайым сабакта көрсөтмө куралдары глобус, географиялык, саясий, физикалык карталарды колдонуу менен окуучуларга жеткириктүү түшүндүрөт. Жаш мугалим болсо да талыкпастан аракеттенет.

Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Байшериева Гүлбарчын	78%	82%	77%	85%	69%
Жалпы:	78%	82%	77%	85%	69%

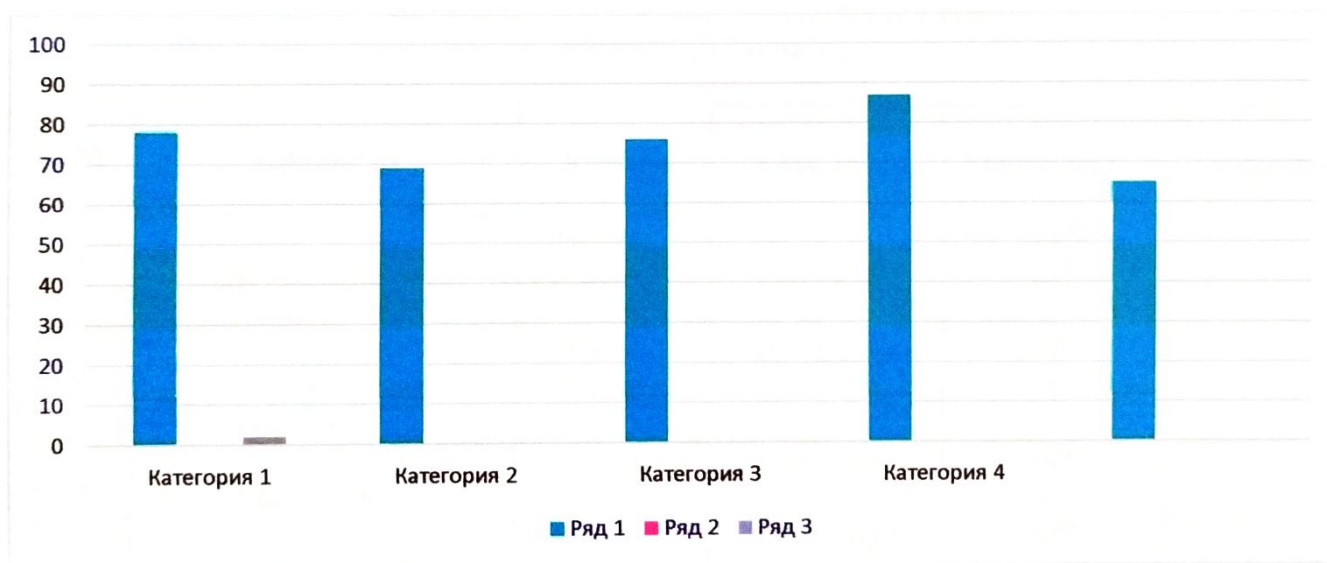

Информатика сабагынын берилиши:

Информатика сабагынан Тасмабаева Саадат сабак берет. Информатика сабагын окуучулар үчүн жеткиликтүү жана кызыктуу өтөт. Сабак өтүүдө ар кандай усулдарды көп колдонот. Мектепте компьютер проектор бар. Мугалим өз предметин эң жакшы өздөштүрө алат. Предметтик ийрими окуучуларга кызыктырып өтөт. Олимпиадага даярдаган окуучусу облустук олимпиададан да орунга жетишип жүрөт.

Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Тасмабаева Саадат	78%	69%	76%	87%	65%
Жалпы	78%	69%	76%	87%	65%

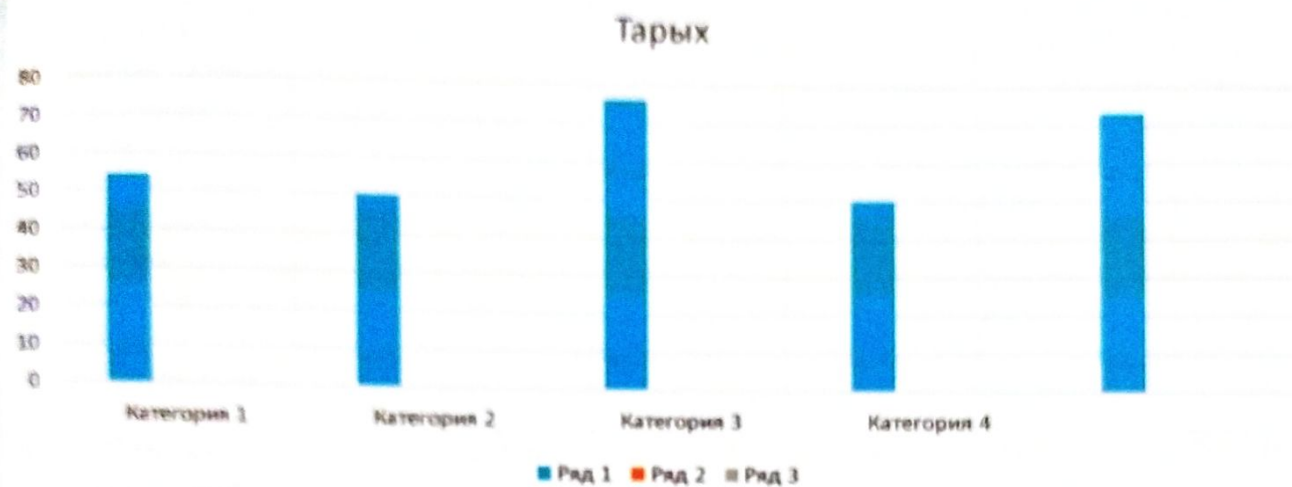
Тарых сабагынын берилиш абалы:

Тарых сабагынан Мукашева Саламат жана Байшериева Гулбарчын сабак берет. Сабакты абдан кызыктуу өтүү менен ал сабакта ар кандай усулдарды колдонуп сабакты жеткиликтүү түшүндүрөт. Сабактарынын үзүрлүү болуусу үчүн интернет булактарын кенен колдонот. Окуучуларды олимпиадалардан ийгиликтерге жетишүү үчүн аракеттенип окуучуларды кызыктыруу менен даярдайт.

Мугалимдин аты-жөнү	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022

Мукашева	55%	46%	76%	45%	67%
Саламаттурсун					
Байшериева	52%	54%	76%	54%	78%
Гулбарчын					
Жалпы:	54%	50%	76%	50%	73%

Олимпиада

Талантуу жана жөндөмдүү окуучулардын тизмеси такталып, аларды мектеп ичинде өтүүчү олимпиадага даярдоо иш чаралары өткөрүлдү. Предметтик мугалимдер олимпиадалык иштердин пландарын, тесттик иштерин түзүшүп окуу бөлүм башчы тарабынан текшерилди.

Олимпиадага жалпы окуучу катышты жана төмөндөгү предметтер боюнча өттү. Кыргыз тил, орус тил, алгебра, физика, химия, тарых, география, биология, чет тил, информатика.

Мурзабек Балбаков атындагы орто мектебинин предметтик олимпиаданын мектепте өткөрүлүүчү I турун өткөрүүнүн мөөнөтү

№	Предмети	Классы	Айы, күнү	Убактысы	Эскертуу
1.	Кыргыз тили жана адабияты	9-класс 10-класс	10.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	
2.	Орус тили жана адабияты	7-класс 8-класс	10.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	
3.	Математика	10-класс	10.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	
4.	Тарых	9-класс 8-класс	10.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	
5.	Биология	11-класс 11-класс 8-класс	10.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	
6.	География	10-класс 11-класс	11.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	
7.	ИЭТН	6-класс	11.11.2022	14 ⁰⁰	
8.	Химия	11-класс	11.11.2022	16 ⁰⁰	
9.	Физика	9-класс	11.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	
9.	Физика	8-класс	11.11.2022	14 ⁰⁰	
10.	Чет тили	11-класс 8-класс	11.11.2022	14 ⁰⁰ 16 ⁰⁰	

Олимпиада окуучулардын фундаменталдык предметтерге болгон кызыгуусун арттыруу, жөндөмдүү балдардын инсандык чыгармачылыгын камсыз кылуу, предметтердин маанисин, кадыр баркын жогорулатуу, окуучулардын чыгармачылыгын жана ой-жүгүртүүсүн максатында өкөрүлдү. Акыркы 5 жыл ичинде олимпиадага катышуу боюнча маалымат.

№	Республикалык олимпиада	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
1	Кыргыз тили	-				
2	Англис тили					
3	Орус тили					
4	Тарых					
5	Математика					
6	География					
7	Физика					
8	Биология					
9	Химия					
10	Информатика				1	

№	Областык олимпиада	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
1	Кыргыз тили					
2	Англис тили					
3	Орус тили					
4	Тарых					
5	Математика					
6	География					
7	Физика					
8	Биология					
9	Химия					
10	Информатика				1	1

№	Райондук олимпиада	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
1	Кыргыз тили					
2	Англис тили					
3	Орус тили					
4	Тарых					
5	Математика					
6	География					
7	Физика					
8	Биология					1
9	Химия					
10	Информатика				1	1

№	Зоналык олимпиада	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
1	Кыргыз тили					
2	Англис тили					
3	Орус тили					
4	Тарых					
5	Математика	1				
6	География					
7	Физика					
8	Биология					
9	Химия					

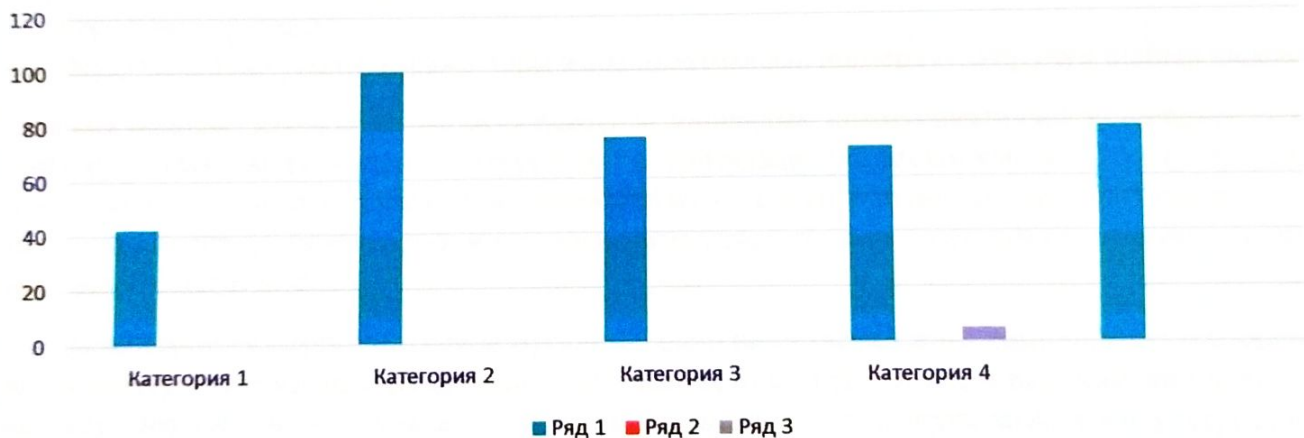

ЖРТнын салыштыруу мониторинги;

ЖРТге бүтүрүүчүлөрдү даярдоо боюнча талыкпай, үзгүлтүксүз иш алып баруу жагы биздин мектептин негизги маселелеринин бири. Окуучуларды тестирилөөгө даярдоодо болгон мүмкүнчүлүктөрдү пайдалануу менен мектеп менен жогорку окуу жайлары менен байланыш түзүү азыркы күндүн бирден бир талабы.

Акыркы 5 жылга карата маалыматы	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
ЖРТга катышкан бүтүрүүчүлөрдүн катышы	7	11	8	7	9
Билим берүү уюмунун бүтүрүүчүлөрүнүн орточо көрсөткүчү	186	154	134	186	172
ЖРТда 110 баллдан жогору балл алган окуучулардын катышы	42%	100%	75%	71%	78%

Название диаграммы

1. Алтын тамга

Бейшеналиева Эркингүл катышты.

2. Өзгөчө күбөлүк.

Өзгөчө күбөлүк алган окуучу 2. Жунусова Акылай жана Жунусова Элиза

Методикалык иштердин уюштурулушу.

Мектепте үч усулдук бирикме иштейт.

1. "Башталгыч класс" усулдук бирикмеси (башталгыч класстарынын мугалимдеринен түзүлгөн.)

Жетекчиси: Рыспаева Медина

2. "Гуманитардык" усулдук бирикмеси (кыргыз тил, орус тил, англис тил.)

Жетекчиси: Мукашева Саламаттурсун

3. "Табигый" усулдук бирикмеси (математика, физика, биология, химия, информатика)

Жетекчиси: Байшериева Гүлбарчын

Усулдук кеңешмелерде мектептин усулчусу Токолова Чынара алып барат. Усулдук иштер атайын методикалык кеңеш жөнүндө жобонун” жана “Методикалык бирикмелер жөнүндө жобонун” негизинде жүргүзүлөт.

Методикалык кеңешме жаңы методикалык ыкмаларды үйрөтүү менен алдыңкы тажрыйбалуу мугалимдердин иштерин жыйылтат. Эң жакшы сабактын иштелмелерин чогултуп методикалык китептерди түзүшөт. Усулдук бирикмелердин иштеши үчүн шарттар түзүлүп берилген. Ар бир усулдук бирикмедеги бөлмөлөр усулдук колдонмолор техникаражаттар карталар, схемалаштыруу көрсөтмө куралдар, усулдук бурчтар менен жабдылган. Методикалык иштер жакшы жолго коюлган, жаш мугалимдерге усулдук жардам берүү, алдыңкы мугалимдердин иш тажрыйбасын жайылтуу, ар жыл сайын жылдын эң мыкты мугалимин тандап чыгаруу, мугалимдерди мүмкүнчүлүккө жараша атайын квалификацияларын жогорулатуучу курстарга жөнөтүү сыяктуу иштер өз денгээлинде жүргүзүлөт. Ар кандай усулдар менен тааныштыруу максатында методикалык кеңешмелер өткөрүлүп турат.

Окутуу программасынын алкагында эффективдүү иш алып баруу үчүн окуу-методикалык комплекс иштелип чыккан. Нормативдик жана окуу методикалык иш кагаздары менен иш алып баруу жакшы жолго коюлган:

- Мамлекеттик билим берүү стандарты;
- Жумушчу окуупланы ;
- Жумушчу окуу программасы;
- Тематикалык пландар ;

Мектептин ишинде окуу жана методикалык адабияттар кенири колдонулат:

- Инструкциялык карталар ;
- Көрсөтмө куралдар ;
- Окутуунун техникалык каражаттары жана практикалык ишмердүүлүгү үчүн атайын каражаттар.

Талапка ылайык, азыркы учурда окуучулардын социалдык, коммуникативдик ишмердүүлүктөрүн уюштуруу, маалыматтык компенттүүлүгүн калыптандырууга басым коюлат. Окуучулар менен кайтарым байланыштүзүү, кызматташтыкта иштөө, өз алдынча ишмердүүлүктөрүн аткаруу, окутуунун активдүү формаларын жана технологияларын колдонуу методикалык кеңештин маанилүү маселелери болуп келет.

Компетенттүү окутуу жаатында мугалимдердин билимдерин жана компетенттүүлүктөрүн жогорулатуу бшкымилдеттердин бири. Ушул жаатта мектепте 4 усулдук бирикменин иш алып баруусу каралган. Негизги максаты : мугалимдердин кесиптик чеберчилигин жогорулатууда усулдук жардам алуу жана кайтарым байланыш түзүү болуп эсептелет.

Мектептин усулдук кеңеши төмөндөгүдөй багыттарда иш алып барат:

“Мугалимдердин билимдерин жана компетенттүүлүктөрүн жогорулатуу максатында тематикалык-семинарларды, тренингдерди, конференцияларды, тегерек столдорду, педагогикалык окууларды өткөрүү менен мугалимдердин кесипкөйлүгүн жогорулатуу”. Мугалимдердин кесиптик чеберчилигин жогорулатуу, алдыңкы тажрыйбаларды жайылтуу максатында предметтик жумалыктарды, декадаларды өткөрүү ;

- Педагогикалык тажрыйбаны жайылтуу жана басма сөзгө жарыялоо ;

Бул багытта өткөрүлгөн иш-чаранын негизинде мугалимдердин шилтемелери, отчеттук журналдары, педагогикалык устаканасы чыгарылат.

- Мектеп окуучуларынын курактык өзгөчөлүгүнө ылайык педагогикалык жатыккан адамзаттын илимий жана практикалык жетишкендиктеринин негизги өзөгүн өздөштүрөт.
- Ийгиликтүү социалдаштыруу максатында жарандык маданиятты, толлеранттуулукту өз укуктарын коргой билүүнү калыптандырат.

□ Окуучуларда өз алдынчалуукту, демилгелүүлүктү жана өзүн тыкан алып жүрүү жөндөмдүүлүгүнө тарбияланат.

□ Окуу ишмердигинде багыт алып жана иштей билүү жөндөмүн өнүктүрүү ар бир баланын коомго аралашуусу жана билим алуусуна бирдей укуктарды берүү милдеттери аткарылып келет.

Мурзабек Балбаков атындагы орто билим берүү метеби усулдук бирикменин окуу жылынын башталышы менен УБнин иштери : УБ мүчөлөрүн тактоо, насаатчы мугалимдерди аныктоо жана жыл ичинде аткарыла турган иштерге программа түзүү менен башталат. УБнин иш планы жана жылдык иш планын талкулоо жана бекитүү иши УБ жетекчиси менен мектеп администрация тармагы менен макулдашылат.

Мектептеги ички көзөмөлдүн планынын негизинде ай сайын предметтик декадалар уюштурулган, предметтик декаданын жүрүшүндө предметтик мугалимдер бекитилген иш –пандын негизинде өткөрүлөт. Декаданын алкагында мугалимдер үчүн “ачык эшик” сабактары жарыяланат, дубал газеталар чыгарылат, окуучулар менен класстан тышкары иш-чаралар ата-энелердин коштоосунда өткөрүлөт. Административдик текшерүүлөр предметтер боюнча билим кесиндилерин алып, мугалимдин ийгилигине талдоо иштерин жүргүзүшөт. Декаданын соңунда окуучуларды предметке кызыктыруу максатында жигердүү катышуучуларгамактоо баракчалары, чакан белектер тапшырылат. Усулдук бирикме жетекчилери чейрек ичинде окуучулардын жазуу дептерлерин , практикалык, лабораториялык иштерине көзөмөл жүргүзүү менен аларды баалоо иштери аткарылат.

УБ жетекчилери мектеп окуучуларынын күндөлүктөрүн текшерип, мыктысын тандашат. Мыкты окуучуларга ата –энелер , предметти мугалимдер тарабынан чакан болсо да өздүк белектер тапшырылат. Жолдоштук сабакка катышуу дептери көзөмөлгө алынды. Ал байланыш дептерде жумасына 10 сабактан кем болбогон сабактардын анализдери болушун мектеп администрациясы талап кылат. Окуучулардын окуу жөндөмүнө жараша түзүлгөн жылдык иш план боюнча кошумча сабактардын өтүлүшүн көзөмөлдөө максатында ар бир мугалим өз предметтери боюнча жөндөмдүү жана өздөштүрүүсү жай окуучуларды аныктап чыгышат жана алар менен иштөөдө өзүнчө пландарды түзүшөт. Пандын негизинде предметтик мугалимдер тарабынан төмөнкү иштер аткарылат:

□ Окуу кабинеттеринде жөндөмдүү окуучулардын деңгээлин көтөрүүгө ылайыктуу материалдарды камтыган картотекалар түзүлүп иштер жигердүү алып барылат.

□ Жөндөмдүү жана өздөштүрүүсү жай окуучулардын ата-энелери менен балдарынын өсүү жөндөмдүүлүгү боюнча консультациялар дайыма өткөрүлүп турат.

□ Жөндөмдүү жана өздөштүрүүсү жай окуучулар енен иштөө отчеттору , өсүү мониторингдери предметтик мугалимдер тарабынан өз учурунда даярдалып анализдер берилип турат.

Жөндөмдүү окуучулар менен дилбаян, баяндамалар иштери жана андан сырткары кошумча адабий китептерди окуу менен байма –бай иштер жүргүзүлгөн. Өзгөчө 1-4-класстарда таза жазуу иши боюнча жана окуп түшүнүү боюнча башталгыч класстарынын мугалимдери ата –энелер менен бирдикте “Келгиле, окуйбуз” долбоорун ийгиликтүү алып баруу менен , биздин мектептин иш – чаралары семинарларда көрсөтмө катары көргөзүлдү.

Жөндөмдүү жана өздөштүрүүсү жай окуучулар менен иштөө 5-11-класстар кошумча иштерди сабак учурунда алып баруу жагы уюшулган. Окуучулардын каллиграфиясын оңдоо, катасыз жазууга үйрөтүү максатында өзүнчө дептерлер ачылып, кошумча иштер жүргүзүлөт.

Ички көзөмөлдүн планынын негизинде мугалимдер фронталдык текшерүүдөн да өтүп турушат. Бул текшерүүнүн мезгилинде ар бир предметтик мугалимдин өзүнүн предмети боюнча билим сапаты текшерилип, мугалимдин ийгиликтери жана кемчиликтери аныкталат. Өзүнүн предмети боюнча администрация тарабынан усулдук бирикме жетекчилери менен бирдикте мониторинг анализ талдоо иштери жүргүзүлүп , мугалимдерге сунуштама берилип, үзгүлтүксүз усулдук жардамдар насаатчы мугалимдер тарабынан берилет. Өз билимин өркүндөтүү жана кесиптик

менгээлин жогорулатуу боюнча мугалимдер үчүн “Усулдук күн” уюштурулган. Бул иш-чаранын алкагында мугалимдер билим жаатындагы жаңылыктар, жаңы усулдар, интерактивдүү усулдар, докладдар менен таанышышып маалымат алышат. Мисалга алсак “Билим берүүнүн мамлекеттик стандарттары”, “Баалоонун түрлөрү, стратегиялары, натыйжалары, көрсөткүчтөрү”, “Негизги ченемдик документтер”, “Компетенттүүлүктөр”, “Кайтарым байланыш” ж.а. ушул сыяктуу усулдук жаңылыктар менен таанышып, баарлашып, талкууга алышат. Ар бир бирикменин предмет боюнча дубал газеталар уюштурулган, ал жерге предметтер боюнча кызыктуу материалдар, жаңылыктар, маалыматтар илинип турат. Усулдук бирикмелер эксперименталдык аянчанын үстүндө иш алып барышат. Мисалы: кыргыз тили жана адабияты сабагынан “Театралдык сабак”, тарых сабагынан Ак-Чий айылыбыздын көрүнүктүү инсандарына жолугушуу, география сабагынан “Айылыбыздын тарыхый жерлери” деген сабактан тышкаркы эксперименталдык аянтча өзүнүн ишин ийгиликтүү алып барат. УБ жетекчилердин пландарына ылайык “Саякат сабактар” өтүлүп турат.

Мисалга алсак “Хан Шырдакбек” баатырдын Чолок – Кайың айылында жайгашкан чебин окуучуларга көрсөтүү боюнча география мугалими Байшериева Гүлбарчын иш алып барды, тарых сабагынын мугалими Мукашева Саламаттурсун ошол эле Чолок – Кайың айылындагы мектеп музейине окуучуларды алып барып саякат сабагын өттү.

Мектептеги мугалимдер командасы райондук, областык иш – чараларга жигердүү катышып байгелүү орундарга ээ болушкан:

1. 2018-2019-окуу жылында “Жыл мугалими” конкурсуна математика сабагынын мугалими Токолова Чынар райондук кароо сынагына катышып, баалуу белектер жана дипломго ээ болгон.

2. 2019-2020-окуу жылында “Жыл мугалими” конкурсуна сүрөт сабагынын мугалими Конурбай уулу Сергек райондук кароо сынагына катышып, 1-орунду камсыздап баалуу белектер жана “Мыкты мугалим” номинациясына ээ болгон.

3. 2021-2022-окуу жылында география сабагынын мугалими Байшериева Гүлбарчын Жаңыбаевна “Жыл мугалими” райондук кароо сынагына катышып, “Санарип мугалим” номинациясы менен сыйланган.

Окутуунун натыйжалуулугун арттыруу үчүн аткарылган иштер ай сайын УБнин жетекчиси тарабынан отчет анализдер жазылып, УКнин жыйналышында талкууланат жана усулдук бирикменин жыйынтыгы токтомдордо көрсөтүлүп кийинки айга милдеттер кабыл алынат. Усулдук бирикме жетекчилери мектеп администрациясы менен ишенимдүү командада мектептин окутуп тарбиялоо иштерин үзгүлтүксүз алып барышат. Устат жана шакирт иши жолго коюлган. Тагыраагы насаатчы мугалимдер жаш мугалимдерге иш кагаздар боюнча, окутуп тарбиялоо иштери боюнча жардамдашуу боюнча документ уюштуруп, жардам көргөзүшүп, ар бир жаш мугалимге педагогиклык психологиялык, усулдук жардам көргөзүүгө жооптуу болуп бекитилген.

Насаатчы мугалимдердин девизи – “Бүгүнкү шакирт – эртеңки устат”. Насаатчылык – педагогикалык тажрыйба менен бөлүшүүнүн бир формасы болуп саналат, анын жүрүшүндө ишмердигин жаңы багытталган же колдоого муктаж педагог усулдук ымаларды устат педпгогдун жетекчилигинин алдында иш жүзүндө өздөштүрөт.

Насаатчылар кеңешинин функциялары .

1. Насаатчыларга коюлуучу бирдиктүү талаптарды иштеп чыгат.

2. Насаатчылык тажрыйбасын жалпылоо жана жамааттык баа берет.

3. Насаатчылардын кесиптик даярдыгын жогорулатууну уюштурат.

4. Насаатчылыктын натыйжалуулугу, усулдук шилтемелерди жана сунуштарды даярдоо менен байланышкан көйгөйлөрдү изилдейт.

Насаатчылар кеңешинин милдеттери.

Насаатчылар резервин тандоого жана жаратууга катышат.

Насаатчыларга усулдук жана практикалык жардам көрсөтөт.

Насаатчылардын алдыңкы иш тажрыйбасын изилдөө, жалпылоо жана жайылтат.

4. Чогулуштарда насаатчылардын жана жаш адистердин аткарган иштери жөнүндөгү отчетторду угат.

Насаатчынын жаш адис менен алып баруучу ишинин планы, жаш адистин кесиптик өнүгүүсү боюнча иш-чаралар жыйнагы жана насаатчылыктын натыйжалуулугунун критерийлери түзүлөт. Жаш адистердин кесиптик жактан өөрчүүсүнө көмөк көрсөтүү ошондой эле окуу-тарбия жана усулдук иштерине байланышкан милдеттерди жогорку деңгээлде аткарууга жөндөмдүү чебер мугалимдер дайындалат. Насаатчылар мектепте резерв тандоого жана жаратууга катышат. Жаш кадрларга усулдук жана практикалык жардам көрсөтүлөт, ошол эле убакта насаатчылардын алдыңкы иш-тажрыйбасы изилденип жалпыланып жайылтылат. Чогулуштарда насаатчылардын жана жаш адистердин аткарган иштери жөнүндө отчеттору угулат.

Мектепте насаатчы мугалимдер жаш мугалимдер менен тыгыз байланышта иш алып барат. Мисалга алсак жыл башында окуу планы, программасы жөнүндө маалымат берет. Ошондой эле өндүрүштүк планды тактоо жолдорун түзүү, уюштуруу, класстык журналдарды толтуруу, чейректик бааларды чыгаруу жолдорун, жылдык чейрек чыгарууну, класстан класска көчүрүү экзамендерин өткөрүүнү үйрөтөт. Көрсөтмө куралдарды, дидактикалык материалдарды жасап, пайдалана билүүсүн, техникалык каражаттарды колдонуунун ыкмаларын үйрөтөт, мугалимдердин сабактарына кирип, сабакка анализ чыгара билүүнү үйрөтөт, класс менен иш алып баруунун ыкмалары менен тааныштырат жана түшүндүрөт, окуунун усулдары жөнүндө жалпы маалымат берип, сабактарды ар кандай усулдарды пайдаланып өтүүнү үйрөтүп, саякат сабактарды өтүүнүн усулдарын үйрөтөт.

Ал эми жаш адис – бул тийиштүү беш жылдан аз убакыт иштеген адис. Жыл башында Жаш адистин өздүк маалыматы такталып, предметтик программа менен тааныштырылат. Журнал менен иштөө, күндөлүк жана окуучулар менен иштөөнү, окуучунун билимин туура баалоо критерийлери менен иштешет. Жаш адис мектептеги, райондук, облустук семинарларга тынымсыз катышып турат. Ачык сабактарды жана класстан тышкаркы иш чараларды көрсөтмөлүү өтүүгө үйрөнүшөт. Жаш адистердин иштери боюнча, насаатчы мугалимдердин отчет анализинде каралат.

Усулдук бирикмелер мектеп жетекчилиги менен бирдикте окуучулардын билим сапатын, жетишүүсүн жана предметтик компетенттүүлүктөрдүн жакшыртуу, текшерүү иштерин алып, мугалимдер менен иш жүргүзүп келет.

Негизги окуу программаларын, мамлекеттик билим берүүчүлүк стандартын ишке ашырууга да мектепте 4 усулдук бирикме чоң салым кошот. Ар бир усулдук бирикме окуучулардын жана жаш өзгөчөлүктөрүнүн спецификасына карата баланы активдештирүү үчүн, адеп-ахлактуу чөйрөнү түзүүнүн үстүндө иш алып барышат. Усулдук бирикмелерге коюлган максат: “Мугалимдердин кесиптик компетенттүүлүгүнүн өсүшү, окуучулардын инсандык өсүшүнүн, окуу-тарбия процессин жакшыртуу, шарттарды ишке ашыруу” Ар бир усулдук бирикме сабактар боюнча декадаларды даярдап өткөрүшөт. Предметтик декадалар ар бир сабактарды толук ачууга, окуучуларды кызыктырууга, ата – энелерди класстан тышкаркы иш – чаралары аркылуу мектепке тартууга мүмкүнчүлүк берет.

Жогоруда көрсөтүлгөн окутуу максаттары мугалимдердин жана окуучулардын интеллектуалдык деңгээлдерин тематикалык семинарлар, усулдук биримелердеги докладдар, тажрыйба алмашуу, ачык сабактар, алдыңкы мугалимдердин мастер класс сабактары аркылуу жогорулатууга, окуунун сапатын, окутуу шарттарын жакшыртууга, мектептин окуу-материалдык – техникалык базасын чыңдоого жана ошондой эле окуучуларды тарбиялоого, алардын билим сапатын, билгичтик, көндүмдөрүн, турмушка болгон даярдыгын калыптандырууга багытталган.

ата-энелердин педагогикалык маданиятын жогорулатуу, мектеп менен үй – бүлөнүн бекемдөө жана тарбиялоо потенциалын көтөрүү максатында ата-энелер менен иш алып жүрүү жекелик, топтук жана массалык түрдө иштеп келет. Педагогикалык жамаат ата-энелердин тарбиялоо процесси жөнүндөгү оюн дайыма эске алынат. Ушул максатта анкетирлөө, семинарлар жана сурамжылоолор өткөрүлөт. Ата – энелер класс жетекчини жана соц.педагогду болгон суроолор жана проблемаларды чечүүдөгү эң биринчи жардамчы катары бөлүп карашат. Мектептин жана класстын ичиндеги ата-энелер тарабынан уюштурулган жана өткөрүлгөн тарбиялык иш-чаралар жогорку баага татыктуу. Мектепте дайыма жалпы мектептик ата-энелер жыйналышы өткөрүлүп турат. Алардын жалпы максаты үй-бүлөнүн тарбия потенциалын көтөрүү жана анын эффективдүү калыптанышы үчүн шарттарды түзүү.

Корутунду:

1. 2022-2023-окуу жылынын программалык материалы окуу жылынын бардык предметтери боюнча бөлүндү.
2. Мугалимдер өздөрүнүн квалификациясын жогорулатуу боюнча системалуу түрдө иш алып барышат.
3. Өзүн –өзү элестетүүнү өркүндөтүү боюнча иштер киргизилүүдө.
4. Окуучулардын билим сапаты жана билим деңгээли орто деңгээлде. Системалуу иштөөнү жана контролдоону талап кылат.
5. Бардык сабактар эрежеге ылайык өтүп, пландардын аткарылышы көзөмөлгө алынган.

Жетишкендиктер менен бир айрым жетишпеген жактарды белгилеп кетүү керек, мисалы:

1. Мугалимдер ар дайым эле сабактарды тандап ала алышпайт, туура идеология, окутуу методдорунун формалары, индивидуалдык жөндөмдүүлүктөрүн эсепке албастан, орточо окуучуга жайылтылат.
2. Предметтер боюнча олимпиадага даярданууда таланттуу балдардын ишинин жетишсиз уюштурулушу.

Мурзабек Балбаков атындагы орто билим берүү мектебинин окуу процессинин милдеттери:

1. Сабак өтүүдө инновациялык технологияларды колдонуп, электрондук сабактарды өтүүнү үйрөнүү, электрондук китеп түзүү.
2. Интерактивдүү методдорду дагы кеңири колдонуу.
3. Ар бир өтүлгөн сабакка жыйынтык чыгарууну, өзүнө-өзү анализ берүүгө тереңдетүү.
4. Сабактын структурасын так, даана сактоого, сабактын максаттарын туура коюп, ишке ашуусун анализдеп мониторинг чыгара билүүнү тереңдетүү.
5. Билим сапатын жакшыртуу максатында окутуунун жаңы ыкмаларын колдонуу менен сабактарга окуучулардын кызыгууларын арттыруунун үстүндө эмгектенүү.
6. Өз билимин өркүндөтүү курстарынан өтүү.
7. Окуучуларга замандын талабына жараша тарбия берүү.
8. Жөндөмдүү жана өздөштүрүүсү жай окуган окуучулар менен иштөөнү тереңдетүү, контролду күчөтүү, олимпиадада ийгиликке жетишүү.
9. Инновациялык технологияны колдонууну турукташтыруу, аудио-видео сабактарды пайдалануу.
10. Окуучуларды олимпиадага даярдоо боюнча кичи экзамендерди өткөрүү.

Окуу бөлүмүнүн башчысы:

Токолова Чынара